

PRZYSTANEK HISTORIA

„PRZYSTANEK HISTORIA” IPN

CENTRUM EDUKACYJNE ŻOŁNIERZY WYKLĘTYCH

**Obóz partyzancki „OSTOJA”
w Puszczy Kozienickiej przy gajówce koło Augustowa woj. mazowieckie**

Partnerzy projektu:

- Instytut Pamięci Narodowej
- Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej
- Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach
- Fundacja im. Tomasza Strzembosza
- Starostwo Powiatowe w Radomiu
- Urząd Miasta Pionki
- POLNORD SA

„LAS ICH DOMEM”

projekt edukacyjno-historyczny

WSTĘP

Lasy Puszczy Kozienickiej są ściśle związane z historią Polski. Najstarsze ślady osadnictwa na tym terenie sięgają paleolitu – starszej epoki kamienia. We wczesnym średniowieczu puszcza stanowiła granicę plemienną między Mazowszem a Małopolską. Strzegła jej linia grodów ciągnących się od Radomia przez Gródek, Mieścisko, Oleksów, Zajezerze. Szlak handlowy biegnący wzdłuż Wisły kontrolowały grody w: Sieciechowie, Kozienicach i Świerzach. Ożywione kontakty z Litwą, datujące się od pierwszych Jagiellonów sprawiły, że trakt z Krakowa do Wilna, wiodący przez puszcę nabrał znaczenia. Do dzisiaj nosi on nazwę Królewskiego Gościńca (Królewskiej Drogi). Puszcza Kozienicka była rejonem polowań Jagiellonów, niszczone w czasie „potopu” szwedzkiego, miejscem zwycięskiego pochodu Stefana Czarnieckiego, miejscem działań partyzantów w czasie powstań narodowych oraz obu wojen światowych. Liczne pomniki i miejsca pamięci narodowej przypominają o walkach w czasie powstania styczniowego i obu wojnach światowych. W czasach powojennych w puszczy ukrywali się żołnierze wyklęci w tym oddział „Zagończyka”

Puszcza Kozienicka to miejsce w którym na przestrzeni wieków znajdowali swoje schronienie walczący o niepodległość Polski. Od najdawniejszych czasów była spichlerzem dla dworu królewskiego i wojsk ciągnących na bitwę pod Grunwaldem. Puszcza Kozienicka była ostoją dla walczących w Powstaniu kościuszkowskim, listopadowym, styczniowym, toczyły się tu walki Legionistów J. Piłsudskiego w czasie I wojny światowej, a żołnierze oddziałów AK w czasie II wojny światowej i z powojennego podziemia niepodległościowego znaleźli to swoją OSTOJĘ.

AK-owcy i Żołnierze wyklęci – potomkowie Legionistów. Przez całe lata PRL-u nazywano Ich „zaplutymi kartami reakcji”, a wszystkie niepodległościowe organizacje, do których należeli określano jako „faszystów”, czy „bandy reakcyjne z pod znaku NSZ”. W zamian za ofiarną walkę w obronie wartości jaką była Niepodległość Ojczyzny wielu z Nich poległo z bronią w ręku, innych zamęczono w więzieniach ciągłymi przesłuchaniami i torturami, a jeszcze inni po okrutnych śledztwach przechodzili pokazowe procesy, które były kpina z wymiaru sprawiedliwości, a których wyrok był oczywisty – natychmiastowo wykonywano kary śmierci. Jedynie nielicznym udało się przetrwać stalinowski reżim, aby żyć dalej przez długie dekady Polski Ludowej z piętnem „reakcyjnego bandyty”. Zaledwie garstka z Nich dożyła tzw. odwilży i ustawy honorującej ich wieloletnie zmagania w szeregach SZP, ZWZ, AK, DSZ, ROAK, NZW, NSZ, SN, i WiN z oboma okupantami. Dożyli oni również dużej liczby rewizji nadzwyczajnych od wyroków śmierci, które otrzymali ich dowódcy i towarzysze partyzanckiej doli i niedoli... a tych trzeba przynajmniej przypomnieć!

Przez dziesięciolecia pamięć o bohaterskich Polakach mordowanych w katowniach UB była wypierana z pamięci rodaków. Ich honor i dobre imię próbowano zszargać. Teraz pamięć o nich powraca.

W odróżnieniu od tej części społeczeństwa, która uznała władzę ludową narzuconą odgórnie na polecenie Stalina, Oni – wyklęci przez komunistyczny system, nie złożyli broni. Jeszcze raz poszli do lasu bronić miejscowej ludności przed kradzieżami i gwałtami MO, UB i NKWD.

LAS ICH DOMEM

Las był dla partyzantów drugim domem, a w Puszczy Kozienickiej ukrywały się oddziały partyzanckie. Do dziś nasze społeczeństwo nie ma pojęcia w jakich żyli warunkach, jak wyglądało ich życie codzienne, gdzie spali, co jedli, jak przyrządzali posiłki, jak się maskowali, jak spędzali wolny czas.

W leśnej gajówce użytkowanej przez ZHR, do której przybywa na biwaki, obozy kilkaset harcerek i harcerzy rocznie, (na rajdy, biwaki, obozy, warsztaty, ogniska, kuligi) chcemy stworzyć izbę pamięci w której przedstawimy losy partyzantów II wojny światowej i Żołnierzy wyklętych. Izba będzie udostępniona szkołom, instytucjom oraz osobom prywatnym.

Celem stworzenia PRZYSTANKU HISTORIA IPN w Puszczy Kozienickiej, oprócz tradycyjnego przybliżania historii w postaci wystaw w tym multimedialnych, wykładów, konkursów i lekcji historycznych – będzie pokazanie jak wyglądało codzienne życie żołnierzy AK i „wyklętych” w postaci tzw. partyzanckich warsztatów LAS ICH DOMEM - SZKOŁA PRZETRWANIA.

W ramach realizacji projektu planowane jest przeprowadzenie następujących działań:

1. **IZBA DYDAKTYCZNA** – z elementami audiowizualnymi, kino wojenne (biblioteka filmów i książek historycznych), stała wystawa fotograficzna obrazująca partyzanckie życie codzienne w lesie, historię PPP i Żołnierzy wyklętych), wystawa replik broni, radiostacji, tajnej

drukarni, kącik gier historycznych IPN, umeblowanie i wystrój z epoki (sprzęty gospodarstwa domowego, kuchnia, piec)

2. **ROZMOWY O POLSCE** - dyskusje o historii Polski przy ognisku z zaproszonymi historykami,
3. **LEŚNE DUSZPASTERSTWO** - rola kościoła i wartości chrześcijańskich w życiu partyzanckim, budowa leśnej kaplicy
4. **LEŚNE NUTY** - rola pieśni narodowych, wojskowych i partyzanckich w walkach o niepodległość: śpiewanki przy ognisku, wydawnictwo śpiewników. Przegląd młodzieżowych zespołów muzycznych p.t. "Las ich domem" połączony z konkursem pieśni o tematyce partyzanckiej
5. **TERENOZNAWSTWO - INO** - praktyczne wykorzystanie mapy i busoli, pomiary terenowe połączone z grami w terenie.
6. **GRY TERENOWE:** „ucieczka z obławy”, „wyprawa po zrzut” „atak na konwój wroga”
7. **LEŚNA KUCHNIA** partyzancka kuchnia (rozpalanie ogniska bez zapalek, leśne gotowanie, pieczenie chleba, przygotowywanie i wędzenie kiełbasy oraz pierogów,)
8. **SZPITAL POŁOWY** opatrywanie ran, leśna apteka, kursy udzielania pierwszej pomocy
9. **ESCAPE ROOM-** pokój zagadek z uwzględnieniem problematyki działalności wywiadu wojskowego, kontakt ze światem - łączność, obsługa radiostacji, telefonów wojskowych, szyfrowanie itp.
10. **MAŁPI GAJ** - tor przeszkód: leśna siłownia, treningi strzeleckie , konne, rowerowe
11. **WARSZTATY RĘKODZIEŁA** - nauka szycia na maszynie, haftowania - szycie flag, opasek haftowanie proporców, nauka rzeźby w drewnie
12. **WARSZTATY STOLARSKIE** - nocowanie w terenie (budowa szałasów, ziemianek, urządzeń)
13. **OBÓZ HISTORYCZNO - SURVIWAŁOWY** - zimowy (tydzień w ferie zimowe) i letni - dwa tygodnie w wakacje 2018
14. **REKONSTRUKCJA HISTORYCZNA** - warsztaty historyczne, aktorskie i filmowe zakończone rekonstrukcją historyczną: partyzancka potyczka „Bitwa pod Zwoleniem” Akcja na „Załamanku”.
15. **DWUPOZIOMOWY SCHRON** - punkt dowodzenia i szpital polowy - replika. Projekt długofalowy (2-3 lata)

PRELIMINARZ I OPIS PROJEKTU „Las ich domem” edukacyjne siedzisko partyzanckie

I.2. Syntetyczny opis projektu

W czasie wojny las był dla partyzantów drugim domem. Uciekając przed śmiercią i represjami z rąk okupantów szukali schronienia w puszczańskich ostępach. Puszcza Kozienicka to miejsce gdzie walczyły i ukrywały się oddziały partyzanckie. Do dziś nasze społeczeństwo nie ma pojęcia w jakich żyli warunkach, jak wyglądało ich życie codzienne, gdzie spali, co jedli, jak przyrządzali posiłki, jak się maskowali, jak spędzali wolny czas.

W leśnej gajówce użytkowanej przez ZHR, przybywa kilkaset harcerek i harcerzy rocznie (rajdy, biwaki, obozy, warsztaty, ogniska). Chcemy tam stworzyć i udostępnić izbę pamięci, w której przedstawimy losy partyzantów II wojny światowej i „Żołnierzy Wyklętych”. Izba będzie udostępniona szkołom, instytucjom oraz osobom prywatnym. Celem stworzenia edukacyjnego siedziska partyzanckiego, oprócz przybliżania historii w postaci stałych wystaw w tym multimedialnych i wykładów, organizowane będą PRAKTYCZNE warsztaty pokazujące jak wyglądało codzienne życie żołnierzy Armii Krajowej i „Żołnierzy Wyklętych”:

1. **IZBA DYDAKTYCZNA** – z elementami audiowizualnymi, kino wojenne (biblioteka filmów i książek historycznych), stała wystawa fotograficzna obrazująca partyzanckie życie codzienne w lesie, historię PPP i Żołnierzy wyklętych), wystawa replik broni, radiostacji, tajnej drukarni, kącik gier historycznych IPN, umeblowanie i wystrój z epoki (sprzęty gospodarstwa domowego, kuchnia, piec)
2. **ROZMOWY O POLSCE** - dyskusje o historii Polski przy ognisku z zaproszonymi historykami,
3. **LEŚNE DUSZPASTERSTWO** – rola kościoła i wartości chrześcijańskich w życiu partyzanckim, budowa leśnej kaplicy
4. **LEŚNE NUTY** – rola pieśni narodowych, wojskowych i partyzanckich w walkach o niepodległość: śpiewanki przy ognisku, wydawnictwo śpiewników. Przegląd młodzieżowych zespołów muzycznych p.t. "Las ich domem" połączony z konkursem pieśni o tematyce wojenno- partyzanckiej
5. **TERENOZNAWSTWO – INO** – praktyczne wykorzystanie mapy i busoli, pomiary terenowe – połączone z grami w terenie.
6. **GRY TERENOWE:** „ucieczka z obławy”, „wyprawa po zrzut” „atak na konwój wroga”
7. **LEŚNA KUCHNIA** partyzancka kuchnia (rozpalanie ogniska bez zapalek, leśne gotowanie, pieczenie chleba, przygotowywanie i wędzenie kiełbasy oraz pierogów,)
8. **SZPITAL POŁOWY** opatrywanie ran, leśna apteka, kursy udzielania pierwszej pomocy
9. **ŁĄCZNOŚĆ - ESCAPE ROOM-** kontakt ze światem - łączność, obsługa radiostacji, telefonów wojskowych, szyfrowanie
10. **MAŁPI GAJ** – tor przeszkód: leśna siłownia, treningi strzeleckie , konne, rowerowe
11. **WARSZTATY RĘKODZIEŁA** – nauka szycia na maszynie, haftowania – szycie flag, opasek haftowanie proporców, nauka rzeźby w drewnie
12. **WARSZTATY STOLARSKIE** - nocowanie w terenie (budowa szałasów, ziemianek, urządzeń)
13. **OBÓZ HISTORYCZNO - SURVIWALOWY** - zimowy (tydzień w ferii zimowe) i letni - dwa tygodnie w wakacje 2018
14. **REKONSTRUKCJA HISTORYCZNA** - warsztaty historyczne, aktorskie i filmowe zakończone rekonstrukcją historyczną: partyzancka potyczka „Bitwa pod Zwoleniem” Akcja na „Załamanku”.
15. **DWUPOZIOMOWY SCHRON** – punkt dowodzenia i szpital polowy – replika. Projekt długofalowy (2-3 lata)

I.3. Cele, idea przewodnia, założenia programowe i ogólna koncepcja projektu

Celem projektu jest PRAKTYCZNE ukazanie jak trudne było i jak wyglądało życie partyzantów w lesie, nie tylko w Puszczy Kozienickiej, ale i na innych terenach okupowanej Polski w czasie II wojny światowej i w czasach stalinowskich. Chcemy upowszechnić wiedzę zawartą w książkach w sposób namacalny i konkretny, tzn poprzez jej praktyczne zastosowanie. Dlatego planujemy utworzenie na bazie gajówki i terenu wokół niej LEŚNEJ EDUKACYJNEJ IZBY HISTORYCZNEJ z elementami audiowizualnymi (biblioteka filmów i książek historycznych), stałej wystawy fotograficznej obrazującej partyzanckie życie codzienne w lesie, historię PPP i Żołnierzy Wyklętych, wystawa replik broni, radiostacji, tajnej drukarni, kącik gier historycznych IPN, umeblowanie i wystrój z epoki (sprzęty gospodarstwa domowego, kuchnia, piec) oraz warsztaty historyczne: dla dzieci, młodzieży i dorosłych: terenowe lekcje edukacyjne dla klas szkolnych oraz działania cykliczne: zlot grup rekonstrukcyjnych, partyzancki survival dla początkujących (biwak), rajd szlakiem Żołnierzy Wyklętych, konkurs wiedzy o żołnierzach wyklętych, przegląd-konkurs młodzieżowych zespołów muzycznych p.t. "Las ich domem" piosenek o tematyce partyzanckiej.

I.4. Opis problematyki i kontekstów historycznych uwzględnionych w projekcie

Tematyka projektu oparta będzie na historii odzyskania niepodległości przez Polskę: od zaborów, I wojnę światową 1914-1918, wojnę 1920 rok, podziemia niepodległościowego w latach 1939–1956, aż do 1989 roku.

Mimo, że minęło już ponad 70 lat od zakończenia II wojny światowej tematyka podziemia niepodległościowego jest bardzo mało znana w społeczeństwie. Chcemy przybliżyć uczestnikom projektu problematykę związaną z reakcją i postawami społeczeństwa polskiego wobec nowej rzeczywistości politycznej, która kształtowała się po zakończeniu II wojny światowej. Złożoność struktur i celów stawianych sobie przez formacje polskiego podziemia niepodległościowego, ogromny ładunek emocjonalny wynikający z tragicznego losu „Żołnierzy Niezłomnych”, represje i szykany jakim byli poddawani oraz kłamstwa komunistycznej propagandy na ich temat wymagają wyjaśnienia szczególnie młodemu pokoleniu. Chcemy przybliżyć młodzieży tę problematykę, ucząc ją szacunku do - często bezimiennych - bohaterów, którym trzeba przywrócić tożsamość i godność.

Puszcza Kozienicka to miejsce w którym na przestrzeni wieków znajdowali swoje schronienie walczący o niepodległość Polski. Od najdawniejszych czasów była spichlerzem dla dworu królewskiego i wojsk ciągnących na bitwę pod Grunwaldem, była ostoją dla walczących w Powstaniu kościuszkowskim, listopadowym, styczniowym, szczególnie w czasie II wojny światowej - 1 kompania 72 p.p. AK . W czasach powojennych w puszczy ukrywali się żołnierze wyklęci w tym oddziały „Zagończyka” p.por Franciszka Jaskólskiego. Przez dziesięciolecia pamięć o bohaterskich Polakach mordowanych w katowniach UB była wypierana z pamięci rodaków. Ich honor i dobre imię próbowano zszargać. Teraz pamięć o nich powraca.

I.5. Program i szczegółowy opis planowanych działań

1. Utworzenie na bazie gajówki i terenu wokół niej leśnej edukacyjnej izby historycznej z elementami audiowizualnymi (biblioteka filmów i książek historycznych), stałej wystawy fotograficznej obrazującej partyzanckie życie codzienne w lesie, historię PPP i Żołnierzy Wyklętych, wystaw replik broni, radiostacji, tajnej drukarni, kącik gier historycznych IPN, umeblowania i wystroju z epoki (sprzęty gospodarstwa domowego, kuchnia, piec)
2. Utworzenie historycznego escape roomu. **Escape room** to pomysł na zabawę w grupie. Gra polega na tym, by wydostać się z zamkniętego pokoju pełnego zagadek. Drużyny mają na to tylko godzinę. Sama treść przygody osnutej na kanwie historii PPP i oddziału partyzanckiego wystarczy, by uczestnicy z wypiekami na twarzy dążyli do postawionego celu, czyli ucieczki z zamkniętego pomieszczenia, z którego można uciec wyłącznie po rozwikłaniu wszystkich zagadek i rebusów. Gra oparta na faktach staje się naprawdę realna i uczestnicy mogą sprawdzić swoją historyczną wiedzę i spróbować swoich sił, rozwiązując zagadki, szyfry, rebusy historyczne, na czas i „uciec” z pokoju przed wyznaczonym czasem.

3. Terenowe lekcje edukacyjne dla klas szkolnych, w formie warsztatów historycznych: dla dzieci, młodzieży i dorosłych: pt. „Życie codzienne partyzanta w lesie”
 - przejście „Małpiego Gaju Cichociemnych” – terenowa leśna siłownia, strzelnica
 - zaliczenie stałej gry terenowej: „Las zagadek: Zrzuty, obława, ucieczka”.
 - zajęcia strzeleckie
4. Działania cykliczne planowane 6 edycji o tematy w miesiącach: wrzesień 2017- listopad 2018
 - 4.1 Biwak partyzancki i obóz przetrwania - survival dla początkujących, podstawowy kurs pomocy medycznej: 20 osób zimą i 50 osób latem 2018
 - 4.2 Rowerowy rajd szlakiem „Żołnierzy Wyklętych” – 50 osób - 1 dzień
 - 4.3 Warsztaty kulinarne „leśna kuchnia” – jak i czym żywili się partyzanci, możliwość ugotowania leśnych potraw- 50 osób - 8 godzin
 - 4.4 Zlot grup rekonstrukcyjnych - 100 osób - 2 dni
 - 4.5 Przegląd młodzieżowych zespołów muzycznych p.t. "Las ich domem" połączony z konkursem pieśni o tematyce partyzanckiej (wg zgłoszeń) – 8 godzin
 - 4.6 Wytyczenie szlaków pieszych i rowerowych po miejscach pamięci narodowej w Puszczy Kozienickiej.
5. Wydawnictwa:
 - Śpiewnik Patriotyczny – dla uczestników warsztatów
 - Leśny Notes – notes, połączony z informatorem historycznym i poradnikiem do gier oraz survivalowym.
 - koszulka patriotyczna z nadrukiem „OSTOJA” „Las ich domem” IPN

I.6. Charakterystyka uczestników i odbiorców projektu

Idea przekazu historii w takiej formie, jaką zaproponował hm. prof. Marek Wierzbicki (IPN), tzn. warsztatów historycznych w formie terenowych lekcji historii połączony z praktycznymi zajęciami, medycznymi, strzeleckimi, kulinarnymi i survivalowymi oraz przegląd piosenki partyzanckiej dla zespołów i inne, skierowana jest nie tylko do dzieci, młodzieży szkolnej, ale i dorosłych, dla pasjonatów historii, miłośników gier terenowych oraz survivalu

Lekcja historii w terenie uzmysłowi uczestnikom trud poniesiony przez partyzantów w walce z okupantem
Zajęcia będą dostosowane do grup wiekowych.

I.7. Charakterystyka miejsca realizacji projektu

Miejscem realizacji projektu ma być leśna gajówka i teren wokół niej. Gajówka to murowany 3 izbowy budynek dzierżawiony na podstawie umowy przez ZHR od Lasów Państwowych od ponad 20 lat – Nadleśnictwo Kozienice w Pionkach, na działalność edukacyjną i działalność statutową ZHR.

Gajówka znajduje się w przepięknym kompleksie Puszczy Kozienickiej nieopodal wsi Augustów, 6 km. od stacji Pionki PKP, na czarnym pieszym szlaku turystycznym: Augustów- Królewskie Źródła- Garbatka

I.8. Osoby odpowiedzialne za koordynację merytoryczną i organizację projektu

prof. dr hab. Marek Wierzbicki KUL i IPN Radom, KUL

hm. mgr Lidia Wierzbicka HR – pełnomocnik d.s. gajówki z ramienia ZHR

p. mgr Bogusław Bek – IPN Radom

p. mgr Sylwia Gałek –prezes stowarzyszenia Powszechne Towarzystwo Historyczne „Korzenie” - nauczyciel historii PSP nr 5 Pionki

I.9. Przewidywani współorganizatorzy i partnerzy projektu, ich rola w realizacji projektu

- IPN – delegatura w Lublinie , oddział Radom – wsparcie merytoryczne (organizowanie wystaw, wykładów, sprzęt audiowizualny)
- Fundacja im. Tomasza Strzembosza – wsparcie merytoryczne
- Urząd Miasta Pionki – dofinansowanie do kursu medycznego
- Lasy Państwowe – Nadleśnictwo Kozienice – użyczenia drzewa, żerdzi na ognisko, wykonanie „sławojek” utwardzenie drogi dojazdowej
- prywatni sponsorzy i darczyńcy
- samorządy: projekty i konkursy

I.10. Zakładane rezultaty projektu

Remont budynku oraz

- Utworzenie Izby i historycznego escape roomu
- Wydanie „Leśnego notesu - informatora historycznego
- Przygotowanie, wykonanie prezentacji multimedialnej
- Praca wolontariuszy- w tym wszystkich osób zaangażowanych
- kształtowanie postaw patriotycznych wśród młodego pokolenia Polaków
- poszerzenie wiedzy historycznej o życiu codziennym partyzantów w lesie
- przekazanie wiedzy o historii i losach Polskiego Państwa Podziemnego i „Żołnierzy Wyklętych”,
- wykorzystanie niekonwencjonalnych metod w nauczaniu historii
- przywrócenie pamięci historycznej o partyzantach i działaniach polskiego podziemia niepodległościowego w latach 1939-56,
- budowanie postawy szacunku dla bohaterów narodowych
- upowszechnianie znajomości piosenki patriotycznej i partyzanckiej.
- docelowo zbudowanie **dwupoziomowego schronu** – punkt dowodzenia i szpital polowy – replika. Projekt długofalowy (2-3 lata)

Sposób promocji projektu, patroni medialni

- strona www ZHR, FB, prasa lokalna i ogólnopolska, TVP Historia

2. Preliminarz kosztów projektu

2.1 Wydatki remontowe : 110 000 zł

Lp.l	kategoria	Koszt w zł
1	Adaptacja strychu	20 000
2	Elewacja i mural patriotyczny	20 000
3	Remont WC w budynku	5 000
4	Rewitalizacja studni + pompa	10 000
5	Remont pieca kaflowego kominka i kuchni oraz kominów	3 000
6	Drzwi 7 szt	3 000
7	Remont podłóg i schodów	3 000
8	Piec chlebowy i wędzarka na zewnątrz	2 000
9	Strzelnica i „Małpi gaj” – leśna siłownia	4 000
10	Ogrzewanie geotermalne z pompą ciepła	35 000
11	Monitoring - montaż alarmu, urządzenia	2 000
12	Monitoring - całodobowa ochrona	3 000
	RAZEM	110 000

2.2 Wydatki programowe od września 2017 do września 2018 rok : 50 000 zł

L	kategoria	Koszt jednostkowy w zł	jednostka	Ilość jednostek	Koszt całkowity w zł
1	Izba pamięci – wystrój (radio, maszyna do pisania, radiostacja, przenośna drukarnia – sitodruk, repliki broni itp)	500	szt	10	5 000
2	Escape room	10 000	szt	1	10 000
3	Leśny notes i śpiewnik- druk	10	szt	500	5 000
4	Warsztaty survivalowe – wynajęcie instruktora i sprzętu	2500	szt	4	10 000
5	Materiały biurowe i przemysłowe	100	szt	20	2 000
6	Nagrody – przegląd piosenki partyzanckiej	40	szt	50	2000
7	Złot grup rekonstrukcyjnych wyżywienie	50	osób	60	3 000
8	Obsługa - ksero	1	szt	1000	1000
9	Obsługa - transport	500	przejazd	10	5 000
10	Promocja i reklama	50	szt.	20	1000
11	Drobny sprzęt turystyczno - survivalowy – busole, latarki, wiatróvky,	10	szt	100	1000
12	Koszulki patriotyczne i gadżety (smycze, przypinki, breloczki)	500	szt	2	5000
	Razem:				50 000

3. Informacje dodatkowe

Podstawą projektu jest książka autorstwa prof. Marka Wierzbickiego pt. „Pierwsza Kadrowa” Inspektoratu Radomskiego AK”, wyd. 1994r. na podstawie pracy magisterskiej, pod kierunkiem prof. Tomasza Strzembosza, w której na podstawie licznych świadectw zrekonstruowane zostało życie codzienne oddziałów partyzanckich. Podobną rolę spełnia praca albumowa pracowników Delegatury IPN w Radomiu pt. „Bić się do końca – Podziemie niepodległościowe w regionie radomskim w latach 1945-1950.” K. Busse, A. Kutkowski. Radom 2012r.

Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej współpracując z Nadleśnictwem od 20 lat użytkuje teren i gajówkę realizując swoje cele statutowe. Na terenie przyległym organizowane są zloty, biwaki i rajdy. Rocznie do gajówki przybywa około 1000 osób, w ostatnie wakacje zorganizowany był na terenie przyległym trzytygodniowy obóz harcerski na 130 osób.

Projekt edukacyjny „Las ich domem” jest nowatorski na skalę krajową, odtwarzanie codziennego życia oddziałów partyzanckich połączony z nowoczesnym podejściem propagowania historii wykorzystując gry i zabawy w ESAPE ROOM jest atrakcyjną formą przekazywania wiedzy,

Oferta udziału w warsztatach i w „żywej lekcji historii” zostanie rozesłana do szkół w regionie, oraz do wszystkich kuratoriów oświaty, będzie reklamowana na portalach historycznych Polskim Radio i TVP Historia

Przy realizacji projektu ZHR - bezpłatne użyczy gajówki oraz harcerski sprzęt – (namioty, materace, sprzęt pionierski itp.)

Historia miejscowości na terenie Puszczy Kozienickiej

Augustów – Wieś założona przez Stanisława Augusta Poniatowskiego w 1777 roku na miejscu dawnej osady leśnej Półbór. Znajduje się tu Izba Dydaktyczno-Muzealna Puszczy Kozienickiej mieszcząca się w pochodzącej z 1905 roku leśniczówce, zaadaptowanej do potrzeb wystawienniczych oraz prowadzenia zajęć dydaktycznych. W zbiorach Izby prezentowane są eksponaty fauny i flory typowe dla regionu Puszczy Kozienickiej. Oprócz zbiorów przyrodniczych w Izbie znajdują się zbiory etnograficzne i historyczne. Uzupełnieniem jest także sala dydaktyczna, wyposażona m.in. w filmy przyrodnicze, eksponaty, mapy ilustrujące zagadnienia geologiczne, historyczne. W pobliżu leśniczówki znajduje się ekspozycja dawnego sprzętu leśnego, a także wagoniki nieistniejącej już kolejki leśnej wybudowanej w latach 1914-1915 służącej do wywozu drewna z lasu oraz unikatowa, bo założona w 1933 roku wyluszczeniarnia nasion. Dopełnieniem jest 220-letni dąb szypułkowy – pomnik przyrody i stara lipa z czynną barcią. Nieopodal przy Królewskim Gościńcu położony jest rezerwat leśny „Zagożdżon”. Za wsią znajduje się cmentarz wojenny z czasów I wojny światowej (pochowani żołnierze armii rosyjskiej i austro-węgierskiej), na południe od wsi jest też zbiorowy grób, a w pobliżu zachowane okopy.

Brzustów – Pomniki: kamień upamiętniający zamordowanie Benedykta Drożdża żołnierza oddziału „Orła” zgrupowania Zagończyka w dniu 14 IV 1946 r. Przy szosie kapliczka „Mała Golgota” votum ks. Tadeusza Jędra ufundowane w 2000 r., obok ścieżka wiodąca ku leśnemu wzgórzcu – miejscu pierwotnego spoczynku Legionistów poległych pod Laskami i Anielinem, tam stoi krzyż i tablica pamiątkowa. Obok Brzustowa w **Zytkowicach** znajduje się Mauzoleum poległych żołnierzy w czasie I wojny światowej. Obiekt związany jest z bojami toczonymi pod Anielinem-Laskami w dniach 22-26 października 1914 r. w ramach walk o Twierdzę Iwanogród (Dęblin). W walkach tych brał udział 1 Pułk Legionów Polskich, wchodzący w skład 46 austriackiej dywizji obrony krajowej. Opis i okoliczności walk, dzięki bogatej bibliografii jest dobrze znany. Warto wspomnieć, że polskimi oddziałami dowodził Józef Piłsudski, a w walkach brało udział wielu późniejszych generałów oraz wysoko postawionych wojskowych w tym przyszli Marszałkowie Polski – Edward Rydz Śmigły i Michał Rola Żymierski. Podczas walk na tym terenie poległo około 250 legionistów, których miejscowa ludność chowała w oddzielnych kwaterach na polu bitwy, bądź w masowych mogiłach np. w lesie na południe od wsi Laski. Dopiero po odejściu z terenów Królestwa Polskiego rosjan, okupacyjne austriackie władze wojskowe rozpoczęły planowe zbieranie poległych i chowanie ich na cmentarzach wojennych w Brzustowie, pod Zagożdżonem (część obecnych Pionek), Janusznie i Policznie. Jednak na polu bitwy pozostały jeszcze szczątki wielu poległych legionistów. Już w odrodzonej Rzeczypospolitej okoliczna ludność zaczęła zwracać na to coraz większą uwagę odpowiednim władzom. Problem był tym większy, że ziemia, w której chowano poległych jest bardzo piaszczysta i z roku na rok warunki atmosferyczne powodowały odsłanianie ludzkich kości i fragmentów umundurowania. Wobec powyższego w 1930 r. Związek Legionistów Polskich oddział w Radomiu wystąpił do Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach z wnioskiem o niezwłoczne zajęcie się nieuporządkowanymi mogiłami oraz do Wojtkowego Biura Historycznego z prośbą o rozpoznanie terenu.

Garbatka-Letnisko – Wieś letniskowa. Pierwsze ślady osadnictwa pochodzą z epoki kamienia. Najwcześniejsze wzmianki występują w radomskich księgach ziemskich z połowy XV wieku, jako o własności rodziny Ślizów. Później przeszła ona w ręce Kochanowskich. Duży wpływ na dalszy rozwój Garbatki miało wybudowanie około 1885 r. kolei carskiej, zwanej Iwanogrodzko-Dąbrowską, którą później nabył rząd rosyjski i nazwał Nadwiślańską. W czasie prac przy budowie kolei, jeden z jej budowniczych zwrócił uwagę na mikroklimat panujący w tych okolicach. Odkupił on m.in. gospodarstwo, 6 mórg ziemi i zachęcił do przyjazdu lekarzy z Radomia oraz Lublina reklamując miejscowość jako letniskowo-uzdrowiskową. Duże powierzchnie leśne, warunki solarne, wietrzne i wilgotnościowe wpływają na klimat Garbatki podnosząc jej walory zdrowotne. Obecnie nieopodal znajduje się rezerwat „Krępiec” z walorami mikroklimatycznymi. Podczas I wojny światowej Garbatka stanowiła dla Austriaków teren wojennych działań pomocniczych. Zbudowali tu kolejkę leśną w 1916 r. oraz tartak, z którego drzewo wywożono do Austrii i Niemiec. Wybuch II wojny światowej dla Garbatki zapisał się bardzo tragicznie. W 1942 r. hitlerowcy przeprowadzili dwie krwawe pacyfikacje. W 1984 r. Garbatkę odznaczono Krzyżem Walecznym za „czyny męstwa i odwagi w czasie II wojny światowej”. W miejscowości są liczne cmentarze, pomniki i miejsca zabytkowe: Pomnik Katyński upamiętniający zamordowanych mieszkańców miejscowości w łagrach sowieckich, pomnik upamiętniający pacyfikację Garbatki w dniu 2 VI 1942 r., mogiła zbiorowa poległych we wrześniu 1939 r., mogiła zbiorowa zamordowanych z rąk okupanta mieszkańców Molend i żołnierzy AK w 1943 r., kamień z wrytymi datami oznaczającymi wkroczenie I Kadrowej Józefa Piłsudskiego w granice zaboru rosyjskiego, tablica pamiątkowa wmurowana w elewację budynku stacji PKP ku czci żołnierzy GL. W kościele postawionym w 1931 r. znajduje się barokowy relikwiarz i ornat z XVIII wieku.

Jedlnia – Ślady osadnictwa pochodzą z epoki brązu (ok. 1835 r. odnaleziono 3 popielnice). Wieś notowana już w XII w. Być może we wczesnym średniowieczu był tu gród. Prawdopodobnie pierwotna nazwa brzmiała Jedlna. Istniał tu pradawny ośrodek bartniczy. Leżąca na szlaku z Krakowa na Litwę Jedlnia stanowiła ulubione miejsce postojów króla Władysława Jagiełły, który był tu wielokrotnie, mieszkając w modrzewiowym dworku, a w 1430 r. wydał przywileje jedleńskie (potwierdzone w Krakowie w 1433 r.), gwarantujące szlachcie nietykalność osobistą. Podczas powstania styczniowego miały tu miejsce dwie bitwy. Obecnie na starym cmentarzu parafialnym znajduje się mogiła powstańców 1863 r. Jest ona nieopisana – ale nadal żyje w świadomości ludności miejscowej jako mogiła powstańców styczniowych. Kościół parafialny św. Mikołaja i Małgorzaty. Pierwszy na tym miejscu, drewniany, ufundowany przez Władysława Jagiełłę, wzniesiono w 1387-91 r. W 1790 r. rozpoczęto budowę nowego, murowanego kościoła w stylu klasycystycznym, z fundacji króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, według planów Jana Kantego Fontany. Budowę ukończono w 1834 r. W latach 1898-1901 przebudowano go całkowicie w stylu neorenesansowym. Wewnątrz znajdują się dwa późnobarokowe ołtarze oraz kamienna chrzcielnica z początku XVII wieku. Z dwóch dzwonów jeden jest gotycki, drugi datowany na 1580 r.

Kozienice – Pierwsze wzmianki o osadzie pochodzą z XII i XIII w. Wspaniałe tereny łowieckie przyciągały takich myśliwych jak Władysław Jagiełło, który zbudował dwór myśliwski i ufundował drewniany kościół. Zimą 1409-1410 r. wybudowano most łyżwowy (drewniany), który spławiono Wisłą do Czerwińska, a posłużył on do przeprawy wojskom idącym na Grunwald. Król Kazimierz Jagiellończyk z powodu epidemii dżumy w Krakowie schronił się z dworem w Kozienicach i tutaj 1 stycznia 1467 r. urodził się przyszły król Polski Zygmunt I Stary, co upamiętnia unikalna XVI-wieczna kolumna. Znajduje się ona na terenie zespołu

pałacowo-parkowego zbudowanego w latach 1778-91 dla króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Pałac przebudowano następnie w latach 1839-65 dla gen. Iwana Dehna (generalny budowniczy twierdz w Królestwie Polskim), który otrzymał majątek Kozienice za zasługi dla Rosji. W latach 1896-1900 Franciszek Arveuf przebudował pałac na styl renesansu francuskiego. Do dziś zachowała się oficyna, w której mieści się Muzeum Regionalne oraz cokoły z czasów stanisławowskich pod rzeźby, przedstawiające polowanie na dzika i niedźwiedzia. Pozostała część została spalona w 1939 r. przez Niemców. Z dziedzica roztacza się widok na basen z lat 1839-65. Do zabytków architektury sakralnej należy kościół p.w. św. Krzyża wzniesiony w latach 1868-1869. Wewnątrz rokokowe ołtarze z obrazem Matki Boskiej z XVII w., dzwon z 1564 r. W mieście zachowały się pochodzące z XIX w. kramy (odbudowane w latach 90-tych XX w.) oraz willa w stylu modernizmu z 1923 r. Istnieje kilka zabytkowych cmentarzy m.in. cmentarz żydowski z początku XVII w. i cmentarz grzebalny parafii rzymskokatolickiej założony w połowie XIX w. Na tym cmentarzu znajdują się kwatery: prawosławnych, żołnierzy Legionów Polskich, żołnierzy poległych w 1939 i 1945 roku. Cmentarz rodziny Dehnów w parku przypałacowym, założony w I poł. XIX w., najstarszy nagrobek pochodzi z 1845 r.

Molendy – Wieś powstała w XVIII wieku w miejscu dawnych wsi Krępcie i Wola Józefowska. Nazwa jej pochodzi od właścicieli Molendów. Na początku drogi jest niebieski szlak turystyczny i znak informujący o Miejscu Pamięci Narodowej. Jadąc

leśną drogą w odległości ok. 150 m znajduje się grób poległych żołnierzy Batalionów Chłopskich i Armii Krajowej w bitwie pod Molendami 7 IV 1944 r. Do bitwy doszło w wyniku żądania przez partyzantów uwolnienia aresztowanych przez Niemców podczas pacyfikacji okolicznych wsi. Właściwie partyzanci wypowiedzieli Niemcom bitwę. W okolicy Molend zgromadziło się 2,5-3,0 tysięcy żołnierzy Wehrmachtu, SS, żandarmów i „granatowych policjantów”. Niemcy mieli dwie baterie artylerii lekkiej, kilka wozów pancernych, dwa bombowce, samolot rozpoznawczy i broń maszynową. Żołnierzy AK i BCh było ok. 120 (niektóre źródła podają większą liczbę). Partyzanci prowadzili walki ze zmiennym szczęściem, często zmieniali stanowiska, dezorientując wroga. Po kilku godzinach walki udało im się wycofać, a Niemcy zamknęli „kocioł” tam, gdzie partyzantów już nie było. Bitwa pod Molendami była największą z partyzanckich bitew stoczonych w obwodzie kozienickim AK. Zahamowała dalszą

osób
do
się

pacyfikację okolicznych wsi. Zginęło 15 partyzantów i 3 osoby cywilne. Po stronie wroga były znacznie większe straty. Na grobie – pomniku widnieją także nazwiska osób pomordowanych w lipcu 1943 roku. Każdego roku w tym miejscu odbywają się uroczystości dla upamiętnienia ducha bojowego Polaków. Na skraju wsi są także dwa cmentarze żołnierzy armii austro-węgierskiej, rosyjskiej, niemieckiej (wśród nich byli Polacy) poległych na początku I wojny światowej. Krzyż upamiętniający wydarzenia Powstania Styczniowego znajduje się na skraju Puszczy Kozienickiej w pobliżu wsi Molendy.

Policzna – Nazwa wsi prawdopodobnie wywodzi się od słowa „polica” oznaczającego duże pole. Pierwsze wzmianki pochodzą z XII wieku. Wieś należała m.in. do Jana Kochanowskiego (dziada poety), a na cmentarzu spoczywają podobno: żona Dorota i córki Jana Kochanowskiego (poety) Urszula i Hanna. W Policznie znajduje się pałac Przezdzieckich zbudowany w XIX w. z malowniczym parkiem, od strony wsi stawy rybne. W czasie II wojny światowej w majątku mieścił się obóz pracy. Znajdujących się tam radzieckich jeńców uwolniły 11 czerwca oddziały: BCh – Józefa Abramczyka („Tomasza”) oraz AK – Kazimierza Aleksandrowicza („Huragana”). Obecny kościół św. Stefana zbudowano w stylu neogotyckim w latach 1889-94. Brał w nim ślub Stefan Żeromski z Oktawią Rodkiewicz, a jednym ze świadków był Bolesław Prus. W kościele warto obejrzeć rzeźby i obrazy z XVII-XVIII w. Z zewnątrz i wewnątrz kościół olśniewa piękną architekturą. W Policznie znajduje się także cmentarz wojenny w miejscu krwawych zmagania armii austro-węgierskiej z oddziałami strzelców syberyjskich, wśród których byli polscy zesłańcy. We wsi znajduje się także miejsce pamięci narodowej: Policzna – Pomnik Pamięci Narodowej poświęcony ofiarom faszyzmu, miejsce rozstrzelania mieszkańców Policzny 12 VI 1943 r. Na cmentarzu parafialnym – mogiły polskich żołnierzy (Grób Nieznanego Żołnierza), którzy bohatercko zginęli 10 IX 1939 r.; zbiorowa mogiła rozstrzelanych mieszkańców wsi w dniu 12 V 1943 r.

Pionki – Miasto nad Zagożdżonką, powstałe na miejscu dawnych osady młynarskich - Zagożdżon i Pionki, istniejących już za Władysława Jagiełły. W 1923 r. – budowa Państwowej Fabryki Prochu i Materiałów Kruszących. Wybudowane w ramach COP, zasiedlone przez Legionistów J. Piłsudskiego. W pobliżu stacji PKP kamienny słupek, upamiętniający pobyt Kazimierza Jagiełłończyka. Znajdują się tu trzy pomniki ofiar II wojny światowej przypominające walkę mieszkańców przeciwko okupantowi niemieckiemu i sowieckiemu. W czasie II wojny światowej silny ośrodek konspiracji AK oraz zaplecze działań partyzanckich na terenie Puszczy Kozienickiej. Kilkakrotnie zajmowane przez oddziały AK raz po wojnie przez oddziały podziemia niepodległościowego.

Zwoleń – Powstał na gruncie wsi Gotardowa Wola w latach 20-tych XV wieku, na mocy przywileju wydanego przez króla Władysława Jagiełłę. Datowane dokumenty lokacyjne z 1425 roku poświadczają zaawansowany już stopień zasadzenia osady. W latach 1566-1575 Jan Kochanowski pełnił tu funkcję prebendarza. W wyniku potopu szwedzkiego Zwoleń poniósł ogromne straty materialne i ludzkie, które zaważyły na jego dalszych losach i spowodowały, że miasto nie powróciło już do dawnej świetności. W 1800 roku przebywał tu, wraz ze swym sztabem, książę Józef Poniatowski. Po likwidacji Księstwa Warszawskiego i utworzeniu w 1815 roku Królestwa Polskiego, Zwoleń wszedł w jego skład. Najcenniejszym zabytkiem Zwolenia jest kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego (1564-1595), przy którym znajduje się Kaplica Kochanowskich (1610), w krypcie spoczywają szczątki Jana Kochanowskiego i jego rodziny. Od strony p. d. kościół a usytuowana jest kaplica Św. Franciszka z tablicami nagrobnymi Jana i rodziny Kochanowskich – nekropolia rodu Kochanowskich oraz kaplica św. Stanisława z XVII-wiecznym drewnianym ołtarzem ufundowanym przez Zuzannę Wołucką Owadowską, wnuczkę poety. Nieopodal pomnik Nieznanego Żołnierza z tablicą pamiątkową z 1925 roku, poświęconą mieszkańcom ziemi zwoleńskiej za udział w powstaniach narodowych i I wojnie światowej. We wnętrzu pomnika umieszczono ziemię z pola bitwy pod Laskami, gdzie w 1914 r. wojska Józefa Piłsudskiego walczyły z Rosjanami. Ściana Śmierci, przy której hitlerowcy w 1944 r. dokonali publicznych egzekucji na żołnierzach AK i osobach cywilnych

– odsłonięta w 1956 roku. Krzyż Katyński z nazwiskami mieszkańców ziemi zwoleńskiej, którzy zginęli w Katyniu, Starobielsku i Ostaszkowie – odsłonięty w 1992 roku. Na budynku Urzędu Miejskiego pamiątkowa tablica informuje o nadaniu Zwoleniowi Orderu Krzyża Grunwaldu II klasy za wkład mieszkańców miasta w walkę z okupantem hitlerowskim. **Zwoleń w okresie powojennym**

Po przejściu frontu nie od razu zapanował tu spokój. Rosjanie zaczęli od aresztowań, potem ich politykę kontynuowały władze komunistyczne. Opór ludności przeciw nowym rządóm był bardzo duży, w okolicach powstawało wiele oddziałów partyzanckich. Przez Zwoleń długo przejeżdżała z Niemiec do Rosji Armia Czerwona, przewożąc zrabowane na Zachodzie rzeczy. 15 czerwca 1946 roku pod miastem (w pobliżu Strykowic) doszło do walki między Rosjanami i grupą „Zagończyka”. Partyzanci wycofali się ze stratą co najmniej 7 zabitych, a czerwoarmiści, w odwet za kilkudziesięciu swoich poległych, spalili okoliczne wioski i część Zwolenia, zabijając trzech cywili. Wkrótce liczebność zbrojnego podziemia stopniała w związku z amnestiami oraz wyjazdami byłych partyzantów na Ziemię Odzyskaną.

Gajówka - zdjęcia

